

Nærings- og miljøvirkemidlene i landbruket

STRATEGISK PLAN FOR LOFOTEN OG VESTERÅLEN 2015-2017

Utarbeidet av:

Andøy Kommune

Bø Kommune

Flakstad Kommune

Hadsel Kommune

Lødingen Kommune

Moskenes Kommune

Sortland Kommune

Vestvågøy Kommune

Vågan Kommune

Øksnes Kommune

Utgitt av Sortland kommune, 2015

Layout: Kjersti Isdal

Foto forside: Kjersti Isdal, Bjørn Rakstang, Landbrukstjenesten i Midtre Hålogaland

INNHOLD

1	INNLEDNING	4
2	NATURFORHOLD OG NÆRINGSGRUNNLAG	5
3	JORDBRUKET I LOFOTEN OG VESTERÅLEN - STATUS OG UTFORDRINGER	7
4	SKOGBRUKET I LOFOTEN OG VESTERÅLEN – STATUS OG UTFORDRINGER	14
5	GRUNNLAGET FOR NÆRINGS- OG MILJØTILTAK I LANDBRUKET	21
6	MÅL FOR BRUKEN AV SKOGBRUKSMIDLENE OG MILJØVIRKEMIDLENE	26
7	STRATEGIER FOR VIRKEMIDDELBRUKEN	28
8	HANDLINGSPLAN FOR VIRKEMIDDELBRUKEN I 2015-2017	30
9	INFORMASJON	42
10	VEDLEGG	43

1 INNLEDNING

Kommunene fikk i 2004 ansvaret for forvaltningen av tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket, tilskudd til skogbruksplanlegging og tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap. Det var en forutsetning at kommunene utarbeidet flerårige tiltaksstrategier med årlige handlingsplaner for bruken av disse midlene.

I Lofoten og Vesterålen ble det iverksatt interkommunal forvaltning av disse midlene fra 1. september 2007. Sortland kommune er vertskommune for samarbeidet. Som en del av samarbeidsavtalen har Vestvågøy kommune hatt ansvaret for å saksbehandle SMIL-søknader.

En felles strategisk plan for bruken av midlene ble utarbeidet så tidlig som høsten 2004, og denne har lagt grunnlaget for forvaltningen av virkemidlene fra 2005. Planen ble revurdert i 2010 med gyldighet for 2011-2014. Tredje generasjon strategisk plan skal gjelde for 2015-2017.

Etter at modellen for det interkommunale ble utarbeidet, er tilskuddsforvaltningen knyttet til skogsveier, drift i bratt og vanskelig terreng og skogbruksplanlegging tilbakeført til fylkesmannen. Det samme gjelder investeringsstøtte til organisert beitebruk. Dette bidrar til at de økonomiske rammene og det kommunale handlingsrommet totalt sett er blitt en god del mindre enn da det interkommunale samarbeidet kom i stand.

Det er i 2014 gjennomført en ekstern evaluering av det interkommunale samarbeidet om skogbrukstjenester og kulturlandskapsmidler i Lofoten og Vesterålen. Resultater fra denne evalueringen er innarbeidet i ny strategisk plan.

Siden det interkommunale samarbeidet på landbruksområdet i Lofoten og Vesterålen omfatter felles skogbrukstjenester i sin helhet og felles forvaltning av SMIL-midlene, viderefører kommunene å utarbeide en strategisk plan som både omfatter skogbruksmidlene og SMIL-midlene i ett og samme dokument.

2 NATURFORHOLD OG NÆRINGSGRUNNLAG

Med 55 000 innbyggere er Lofoten og Vesterålen en tett befolket del av Nordland. Innbyggertallet utgjør nesten en fjerdedel av befolkningen i hele fylket, mens landarealet bare tilsvarer en tiendedel. Dette gir et innbyggertall på 15 per kvadratkilometer mot 6 for fylket sett under ett.

Lang tids bruk av naturressursene i et område som fra gammelt av har vært tett befolket, gjør at landskapet er sterkere kulturpåvirket enn mange andre steder i Nordland. Kulturlandskap, skog, vann og vassdrag har allmennhetens blikk rettet mot seg og er viktige resurser for innbyggerne i forbindelse med rekreasjon, friluftsliv, jakt og fiske.

Landbruksnæringen står sterkt i begge regionene og utgjør en betydelig del av landbruksproduksjonen i Nordland. 22 % av bruk i drift i Nordland ligger i Lofoten og Vesterålen. Omtrent en tredjedel av antall vinterfora sau i Nordland og en tredjedel av sauebrukene hører hjemme i denne delen av fylket.

Utsikt fra Nåla i Bø kommune. Hole, Lynghaug og Forøy med Skårvågen i bakgrunnen. Foto: Tor Andersen, Bø kommune.

Intakte beitelier og dyrka arealer er sentrale elementer i landskapsbildet. Omtrent halvparten av dyrka areal brukes til melkeproduksjon, og den andre halvparten i hovedsak til sau. Antall bruk med geit har gått tilbake i alle kommunene, men i enkelte deler av kommunene, særlig i Vestvågøy, er det fortsatt geitehold som setter sitt preg på landskapet.

Reindrift er lokalisert til Lødingen og de delene av Andøy, Sortland, Hadsel og Vågan som ligger på Hinnøya. Selv om virkemidlene som dette prosjektet omhandler ikke er rettet mot reindriftnæringen, er begge regionene rike på samiske kulturminner.

Lofoten og Vesterålen er nesten fritt for større rovdyr og har dermed potensial for en betydelig økning innenfor sauehold og annet dyrehold som krever utmarksbeite. For landbruket i disse regionene er det en stor utfordring å utnytte dette fortrinnet. Kombinasjonen av hav, mektige fjellformasjoner, jordbruksarealer i hevd og fjellsider med beitepreg har en egenverdi i merkevarebyggingen for reiseliv og landbruksprodukter.

Skogen i Lofoten og Vesterålen består av 90 % lauvskog og 10 % barskog. Selv om tilplantet areal bare tilsvarer ca. 2,5 % av landarealet, er plantefeltene en tydelig del av landskapsbildet mange steder. Plantefeltene og skogsveiene viser hvor vi finner de viktigste arealene for lønnsom skogproduksjon.

Hogsten av gran har kommet godt i gang i Lofoten og Vesterålen de siste 3-4 årene. Hogst, tømmer og ringvirkninger av skogsdrift synliggjør på en ny måte skogbruket som næring i Lofoten og Vesterålen. Når plantefeltene hogges, skapes det en ny mosaikk i skogbildet og landskapsbildet. Allmennheten og beitenæringen opplever dettes om positivt.

3 JORDBRUKET I LOFOTEN OG VESTERÅLEN - STATUS OG UTFORDRINGER

Nasjonalt miljøprogram (NMP) og Regionalt miljøprogram for landbruket i Nordland (RMP) har pekt ut følgende virkemidler som motvekt til den generelle utviklingen av driftsstruktur og driftsmåter i landbruket:

Nasjonalt miljøtilskudd til

- areal- og kulturlandskap - dyrka mark og innmarksbeite
- dyr på beite - innmark og utmark
- bevaringsverdige storferaser
- økologisk landbruk
- informasjons- og utviklingstiltak

Regionalt miljøtilskudd til

- slått og beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap - kommunal utvelgelse
- slått av veikanter i jordbrukslandskapet - generelt tilskudd
- skjøtsel av slåttemarker og kystlynghei - skjøtelsplan
- skjøtsel av nasjonalt verdifulle kulturlandskap - Vega, Røst, Sørfold, Alstahaug
- friarealer for gås
- bevaringsverdige kuraser, nordlandshest og steigarsau
- manuell slått av gamle enger
- hesjing
- skjøtsel av automatisk freda kulturminner
- skjøtsel av steingjerder
- vegetasjonssoner mot vann og vassdrag for potet-, korn- og grønnsakdyrking
- vedlikehold av fangdammer
- spredning av husdyrgjødsel i vår-/vekstsesong
- drift av beitelag - heimsanka sau, geit, hest og storfe
- skjøtsel av viktige kulturhistoriske områder - forslag fra kommunen

Alle disse tilskuddene, med unntak av nasjonalt tilskudd til informasjons- og utviklings-tiltak, gis til aktive gårdbrukere som søker produksjonstilskudd. Tilskuddene er hjemlet i egne forskrifter der det blant annet er krav om at den som søker skal ha miljøplan, dvs. en oversikt over miljøutfordringene som er knyttet til den enkeltes gårdsdrift.

Kommunene har ansvaret for ordningen "Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbrukets kulturlandskap" (SMIL). Tilskudd innvilges på bakgrunn av enkeltsøknader til kommunen. Fra og med 2015 er det en forutsetning at tilskudd bare kan innvilges til aktive jordbruksforetak. Prioriterte tiltak skal støtte opp om de nasjonale og regionale tilskuddsordningene.

En utfordring er å kanalisere midlene mot lokalt verdifulle jordbrukslandskap. Dette betyr at det er aktuelle søkere i områder med verdifullt kulturlandskap. Ofte er dette ikke tilfelle.

En løsning kan være å stimulere til aktivitet ved å gi støtte til utarbeiding av skjøtselsplan. Dette kan bidra til å motivere og aktivisere grunneiere m.m. i området til å bli søkere på SMIL-midler.

Kommunene har valgt ut følgende områder som lokalt verdifulle jordbrukslandskap:

- Andøy: Landskapet langs Nasjonal turistvei fra og med Bjørnskinn til og med Stave
- Bø: Landskapet mellom FV 820 og havet på strekningen gnr. 30 Forøy til gnr. 11 Ramberg
- Øksnes: Meløya med Naustvika og halvøya der kirkegården ligger
- Sortland: Strandsonen langs Sortlandssundet fra Kleiva i sør til Bygdnes i nord, og på Hinnøysida fra veikrysset på Kjerringnes i sør til Kringelhågen i nord
- Hadsel: Hadseløya og jordbruksarealene langs riksveistrekningen fra Skagen til Gjerstad
- Lødingen: Vestbygda langs FV 691
- Vågan: Kalle, Delp og Vatnfjord. Nye arealer i samråd Norsk landbruksrådgiving Lofoten og Vågan bondelag
- Vestvågøy: Eggum, Utakleiv, Borg, Skaftnes, Arholmen, Indre Borgfjord, Slydalen, Lykta, Valberg, Rise, Lauvdalen, Saupstad, Reppe, Unstad, Rystad, Haukland/Vik, Hjellvoll, Nesje, Hellosan
- Flakstad: Jordbruksarealene rundt Flakstad kirke, beiteareal på begge sider av parkeringsplass langs E10 på Flakstad og arealer på Fredvang, Krystad og Vikten
- Moskenes: Strekningen Vindstad til Bunesfjord

3.1 Kulturlandskapet

Historisk har jordbruket i Lofoten og Vesterålen vært drevet i kombinasjon med fiske eller annen sysselsetting. Å ha en landbrukseiendom var en trygghet og en sikkerhet for familien. Resultatet av dette er at vi har en nokså ensartet eiendomsstruktur med mange små landbrukseiendommer. Driftsformen var basert på oppdyrka areal langs fjæra. Senere kom oppdyrking av myrarealer på strandflata og i dalbotner. Drifta var husdyrhold med storfe, sau hest og geit. Utmarka ble sterkt utnyttet i form av beiting. I dalbotnene var det også frodige graslier som ble benyttet til utmarksslått. Utformingene av eiendommene er nokså ensarte og utforma ved jordskifte. Karakteristisk er eiendommene utforma som ei smal stripe, kanskje ned i 10 meters bredde, fra fjæra til fjells. Bakgrunnen var at alle skulle ha lik tilgang til de ulike arealtypene.

I utmarka er produktivt skogareal for det aller meste skifta til full eiendomsrett, og ofte kan den nærmeste utmarka være tilplanta med gran. Plantefeltene utgjør likevel bare en

liten del av utmarka i kommunene totalt sett. Beiteretten er felles i utmarka, og det er i liten grad satt opp gjerde mellom gårder. Dette betyr at i utmarka er det "fri flyt" av beitedyr over gårdsgrensene.

Eiendomsstrukturen har endret seg relativt lite de seneste 50 år, og preges fortsatt av mange små landbrukseiendommer. I utkantområder er også mange av eiendommene fraflytta og benyttes som feriested. I mer sentrale områder er de fleste landbrukseiendommene bebodd.

Driftsstrukturen har endra seg dramatisk de siste femti år, fra en situasjon der de fleste landbrukseiendommene hadde en form for drift, og selv hadde behov for arealet til fôrproduksjon. Situasjonen i dag er at det er få landbrukseiendommer som er i sjølstendig drift, men disse har imidlertid et stort driftsomfang og leier mye jord. Statistikken viser derfor at selv om det er blitt langt færre bruk i drift, blir det meste av jorda fortsatt høsta. Men kravet til effektivitet har en del negative konsekvenser i forhold til å ivareta landskapet.

Areal som er dårlig arrondert eller drenert blir liggende uhøsta. Det samme gjelder veikanter og grøftekanter. I enkelte områder er alle bruk nedlagt, og all jord blir liggende uhøsta. Med relativt god tilgang på areal blir interessen for god plantekultur mindre, noe som resulterer i dyrka mark med mye ugras. Mindre beitetrykk og færre dyreslag gir dårligere avbeiting som resulterer i at beiteareal gror til med kratt. Effektivitetskrav i husdyrholdet medfører at ekstensiv drift i form av beite blir erstatta med innkjøpt fôr.

Eiendomsstrukturen på Unstad i Vestvågøy kommune preges av smale teiger på tvers av dalbotnen. Foto: Kjersti Isdal.

Det er ikke bare den aktive gårdsdrifta som påvirker jordbrukets kulturlandskap. Det samme gjør f.eks. mange fjøs og uthus som ikke lenger er i bruk og forfaller.

Ny byggeaktivitet i form av nye bygninger og veger vil også sette sitt preg på landskapet. De viktigste virkemidlene for kommunen er her arealplaner og praktisering av dispensasjoner etter plan- og bygningsloven, samt praksis for omdisponering av areal etter jordloven. En utfordring er bevissthet om konsekvenser for kulturlandskapet ved behandling av planer og enkeltsaker.

Utfordringer i forhold til jordbrukets kulturlandskap:

- Strukturutviklingen i jordbruket medfører at arbeidsintensive/lite lønnsomme operasjoner som for eksempel kantslått og grøfterensking blir nedprioritert
- Nasjonale tilskuddsordninger treffer ikke godt – det stimuleres til å høste mest mulig areal
- Nedgang i antall beitedyr og færre dyreslag medfører at beiteintensiteten blir for lav, og de gamle beitene gror til med lauvskog
- Vanskelig å kanalisere SMIL-midler til prioriterte områder fordi interessen for å søke midler i prioriterte områder er for lav
- Fjøs og uthus forfaller når det ikke lenger er egen drift på bruket

3.2 Kulturhistorie

Det er et nasjonalt mål å redusere tapet av verneverdige kulturminner til et minimum. All menneskelig aktivitet, og ikke minst landbruksaktivitet, kan skade kulturminner. Det er derfor viktig at tiltak som kan skade kulturminner ikke iverksettes før arealet er kontrollert av faginstanser. Dette er i hovedsak terrenginngrep i form av nydyrking, vegbygging og oppføring av bygninger, men også mindre inngrep som skogsdrift og oppsett av gjerde kan skade kulturminner.

For nyere kulturhistorie i form av bygninger, steingjerder m.m. er utfordringen at det ikke lenger er behov for bygningen eller steingjerdet, og at det derfor forfaller eller blir fjernet. Typiske eksempler er sommerfjøs og torvsjåer. En kan ikke bevare alt, men kulturminner som er intakt og som er tidstypiske, bør en forsøke å bevare. Det finnes også gode eksempler på at slike bygg kan få nye funksjoner, og dermed fortsatt bidra til verdiskaping. Det er da viktig at bygningens særpreg kan beholdes.

Alle landbruksforetak som søker produksjonstilskudd skal ha miljøplan der blant annet kulturminner skal være registrert. Aktiv bruk av miljøplanen kan derfor bidra til å bevare kulturminner og verdifulle kulturminner.

Utfordringene i forhold til kulturhistorie er:

- Manglende bevissthet om kulturhistorie og kulturminner

- Med presset økonomi prioriteres ikke tiltak som ikke gir økonomisk avkastning
- Mangel på kunnskap og bevissthet om kulturhistorie ved plassering og utforming av nye bygg.

3.3 Jord og plantekultur

Jordbruksdrifta i Lofoten og Vesterålen er basert på planteproduksjon i form av grovfordyrking og beiting. Et velholdt produksjonslandskap gir et fint landskapsbilde og vitner om et solid landbruk. Med god jord- og plantekultur oppnår man god utnyttelse av tilført gjødsel, mindre ugras og bedre avlinger.

Jordbruket i Lofoten og Vesterålen drives for en stor del på strandflata hvor terrenget er relativt flatt. Mye av jorda har høgt innhold av organisk materiale. Klimaet er fuktig og kjølig. For å unngå kjøreskader er det viktig at jorda er godt drenert.

I 2013 kom en egen forskrift om tilskudd til drenering av jordbruksjord. Tilkuddsordningen blir forvaltet av den enkelte kommune.

Utviklinga i driftsstrukturen har gitt oss følgende utfordringer:

- De aktive brukerne høster store arealer i en kort og hektisk sesong. Vedlikehold av lukka og åpne grøfter nedprioriteres
- Mange inaktive grunneiere gjør det vanskelig å vedlikeholde dreneringssystemer.
- Nasjonale tilskuddsordninger stimulerer til å høste mye areal, avlingsnivået betyr mindre
- Svake jordleieavtaler gjør det usikkert å investere i god jord- og plantekultur på leid jord

3.4 Vann og forurensning

Avrenningen fra landbruket i Lofoten og Vesterålen har de fleste steder kort vei til havet. De fleste steder er det også gode strømforhold slik at avrenning fra landbruket har minimal betydning. I noen få bygder har landbruket avrenning til vassdrag. Vassdragene i Lofoten og Vesterålen har liten sommervassføring, og kan derfor være utsatt for avrenning fra landbruket. Avrenning kan være pressaft fra grovforsilo eller rundballer, lekkasje av husdyrgjødsel fra utette kjellere eller gjødselsiloer eller avrenning etter spredning av husdyrgjødsel, særlig etter at veksten er avslutta.

Forskrift om gjødselvarer av organisk opphav regulerer lagring og spredning av pressaft og husdyrgjødsel. Forskriften forutsetter at alle gjødsellagre og siloer skal være tette, og at utkjøring av pressaft og husdyrgjødsel skjer i vekstsesongen, dvs. før 1. september. Kommunen kan godkjenne utkjøring senere, etter begrunnet søknad. På grunn av at

mange landbruksforetak har økt produksjonen de senere år, er det mange som har for liten gjødsellagerkapasitet, og er avhengig av å tømme lageret om høsten for å ha nok kapasitet over vinteren. Det er tillatt å spre gjødsel til 1. november dersom den blir pløyd ned. Men det er mange som lar være å pløye ned gjødsla, og søker heller kommunen om dispensasjon.

Gjennom EØS-avtalen har Norge forpliktet seg til å følge EU's vanddirektiv som bl.a. viser at punkttiltak i forhold til avrenning av næringsstoff fra jordbruksareal er kostnadseffektivt. For å sikre gjennomføringen av vanddirektivet i Norge har myndighetene utarbeidet den norske vannforskriften (FOR 2006-12-15: Forskrift om rammer for vannforvaltningen).

Med vannforskriften skal forvaltningen se på miljøtilstanden i et vann/vassdrag og deretter vurdere alle påvirkninger samlet før man setter inn de mest effektive tiltakene. Nordland fylkeskommune har nylig sendt ut på høring Regional plan for vannforvaltning i vannregion Nordland. For kommunene i Lofoten og Vesterålen er det viktig å kvalitetssikre det tiltaksprogrammet som det her legges opp til. I neste omgang kan det komme krav om konkrete tiltak i områder med jordbruksareal som har avrenning til vassdrag.

Landbruksdrift produserer avfall i form av fôrrester, landbruksplast, utrangerte redskaper og annet utstyr, bygningsmaterialer, plantevernmidler og medisinrester. Det har vært tradisjon å brenne avfall eller ha egne avfallsplasser på gården. Mye av dagens avfall inneholder stoffer som ikke bør komme ut i naturen. I Lofoten og Vesterålen er det utbygd mottak for avfall, og det har vært organisert innsamling av landbruksplast. Landbruksplast, elektrisk utstyr og farlig avfall kan leveres gratis. Som en del av miljøplanen skal det være en egen avfallsplan, og det skal dokumenteres at avfall er levert til godkjent mottak.

Utfordringer i forhold til vann og forurensing:

- Redusere avrenning fra landbruket i bygder der avrenning av næringsstoff fra landbruket kan skade vassdrag
- Motivere gårdbrukere med for liten lagerkapasitet på husdyrgjødsel til enten å øke lagerkapasiteten eller å pløye ned gjødsla som må spres om høsten.
- Motivere til at avfall fra landbruket leveres til godkjent mottak.

3.5 Klima

Norge har inngått forpliktende avtale om å redusere utslippene av klimagasser, og landbruket må bidra med å redusere sine utslipp. Utslippene fra jordbruket består av metangass fra husdyr og husdyrgjødsel, CO₂ og metangass fra oppdyrking og svinn av organisk materiale fra myr, samt transport i primærjordbruket og transport til og fra foredlingsbedrifter. Utslipp fra jordbruket utgjorde i 2010 omtrent 10 % av Norges samlede klimagassutslipp, og gass fra husdyrgjødsel var en betydelig del av dette.

Samtidig har skogen en viktig rolle i klimaregnskapet ved å ta CO₂ fra atmosfæren og omdanne CO₂ til karbon som blir lagret i stammer, greiner og røtter. Nasjonalt tar skogen opp en CO₂-mengde som tilsvarer rundt halvparten av våre totale årlige utslipp av klimagasser. Økt bruk av trevirke som byggematerialer i stedet for stål og betong bidrar til å forlenge denne karbonlagringen som starter med skog i vekst.

Gjengroing med lauvskog i kulturlandskapet betyr at CO₂ lagres som biomasse i trær og busker. Denne biomassen kan være råstoff for fornybar energi. I dag benyttes en mindre del av den beste lauvskogen til vedproduksjon, men uttaket av biomasse kan økes betydelig ved å legge til rette for rasjonelle driftsmetoder og utvikle et marked for bruk av biomassen i form av flisfyringsanlegg.

Fylkesmannen i Nordland fokuserer for tiden mer på mindre gårdsvarmeanlegg enn store flisfyringsanlegg i offentlig og privat regi.

Utfordringer i klima:

- Hvordan skal landbruket i regionen redusere utslippene av klimagasser
- Hvordan kan lagringen av karbon økes gjennom aktiv skogforvaltning
- Stimulere til økt bruk av biomasse til klimanøytral energiproduksjon

3.6 Andre miljøutfordringer - gås

Deler av Vesterålen er rasteplass for kortnebb- og kvitkinngås på vartrekk fra kontinentet til Svalbard. Gjessene er avhengig av jordbruksareal i aktiv drift for å skaffe seg nok næring til å kunne hekke på Svalbard. Det er registrert over 10 000 daa dyrka mark som i større eller mindre grad blir brukt som beite. Fire kommuner i Vesterålen har til sammen ca. 85 søkere som mottar tilskudd for å tilrettelegge friareal for gås. I tillegg har Miljøverndepartementet bidratt med midler til registreringsarbeid og utviklingsprosjekt.

Det er utarbeidet en forvaltningsplan for gås i Vesterålen, der også grågås inngår. Grågåsbestanden er voksende både i Vesterålen og Lofoten, og kan gjøre stor skade på dyrka mark i form av beiting og tilgrising av areal. Et aktuelt tiltak er bedre organisering og framskyndet jaktstart på grågås med bakgrunn i lokal forvaltningsplan.

Utfordringer:

- Best mulig forvaltning av miljøtilskudd til friområder for kortnebbgås og kvitkinngås
- Utprøving av tiltak som reduserer ulempene for berørte gårdbrukere
- Framskynda jaktstart og bedre organisering av jakt på grågås

4 SKOGBRUKET I LOFOTEN OG VESTERÅLEN – STATUS OG UTFORDRINGER

4.1 Skogarealer og treslag

Av skogarealet i Lofoten og Vesterålen utgjør lauvskogen ca. 90 % og plantet barskog ca. 10 %. Bjørka er det dominerende treslaget i lauvskogen. I plantefeltene er det gran, sitkagran og lutzgran som er de viktigste treslagene. Lutzgrana er en naturlig kryssning mellom sitkagran og kvitgran som begge er nordamerikanske treslag. I tillegg er det i mindre omfang plantet sibirsk lerk og ulike furutreslag. I Lødingen og på Hinnøysida av Sortland og Andøy kommune er det forekomster av naturlig furuskog. En betydelig del av furuskogen i Andøy og Sortland er vernet.

Lauvtreslagene har tradisjonelt vært utnyttet til brensel, gjerdestaur, for til husdyrene og en rekke redskaper og utstyr til husholdningene, gårdsdrifta og fiskeriene. I dag er det i all hovedsak hogst av ved, mest til eget bruk, som utgjør et visst volum.

Regionene har til sammen 115 000 dekar plantet barskog. Av landarealet i Lofoten og Vesterålen tilsvarer dette mellom 2 og 3 prosent.

Planting etter hogst, Steiro i Sortland. Foto: Bjørn Rakstang, Sortland kommune.

Skogplantingen begynte i Lofoten og Vesterålen omkring 1910. Fram til den statlige skogreisingsatsingen startet på 1950-tallet var knapt 4000 dekar plantet med barskog. Foreløpig er det disse eldste plantefeltene som er utløsende for at skognæringa nå er i rask utvikling i våre deler av Nordland.

Fra midten av 50-tallet tok planting seg kraftig opp med en topp midt på 60-tallet. Plantingen gikk deretter nedover, men holdt likevel et relativt høyt nivå helt fram til midten av 90-tallet. De siste 20 årene har planteaktiviteten gått kraftig ned, og etter at tilskudd til skogplanting først ble tatt bort, og så gjeninnført i 2006, har planting i regionen variert mellom 50 og 150 dekar årlig, fordelt på 10 kommuner.

Tabell 1: Oversikt over skogareal og skogsveier i Lofoten og Vesterålen.

	Skogareal, daa		Landbruksveier, m		
	Produktiv	Kulturskog	Traktorveier	Bilveier*)	Anlegg
Andøy	65 000	10 500	52 000	1 150	25
Øksnes	37 000	8 000	25 400	-	13
Bø	25 000	5 500	19 500	-	12
Sortland	200 000	35 000	182 200	7 550	77
Hadsel	150 000	20 000	56 900	2 400	39
Lødingen	58 000	15 000	19 300	-	7
SUM Vesterålen	535 000	94 000	350 700	11 100	173
Vågan	35 000	8 500	13 030	-	8
Vestvågøy	26 000	9 500	7 400	-	6
Flakstad	1 300	1 300			
Moskenes	200	200			
SUM Lofoten	62 500	19 500	20 430	0	14
SUM LoVe	597 500	113 500	375 930	11 100	187

Lofoten og Vesterålen har omkring halvparten av sitkagran og lutzgran i Nordland. Som hovedregel er tømmeruttaket per dekar dobbelt så stort i sitkagran og lutzgran som i plantefelt med vanlig gran. I visse tilfeller kan det være grunnlag for slutthogst av den aller eldste sitkagrana fra 50-tallet. Ofte er det tilgangen på høye kubikkmasser av sitkagran i tillegg de aller eldste plantefeltene med gran, som gjør at kjøpere av tømmer setter i gang hogst i et bestemt område.

4.2 Skogsdrift

Generelt sett er det mye godt terreng for skogsdrift. Sammen med høye tømmeruttak per dekar gir dette god lønnsomhet når skogen hogges. For tiden ligger granhogsten på omkring 8000 kubikkmeter i året. Omkring halvparten av volumet er gran og den andre halvparten er sitkagran. Utviklingen videre framover er at for hvert år som går rykker

stadig mer barskog opp i dimensjoner og volum som kan høstes. I løpet av en 25-årsperiode vil hogsten komme opp i det mangedobbelte av dagens volum. En prognose for mulig årlig hogstkvantum i perioden 2015-2040 framgår av tabellen nedenfor.

Tabell 2: Mulig årlig grankvantum (m3) som kan hogges i Lofoten og Vesterålen basert på skogarealer, treslag og alder.

2015-2020	2020-2025	2025-2030	2030-2035	2035-2040
12 000-17 000	17 000-27 000	27 000-49 000	49 000-70 000	70 000-82 000

I prognosen ser en spesielt virkningen av de store planteårene fra 1956 til 1970 når plantefeltene blir hogstmodne i 70-80-årsalderen. Dette viser seg tydelig fra 2025 hvor vi får en voldsom økning i hogstkvantum, men allerede i førstkomende femårsperiode kan hogstkvantumet økes betydelig fra dagens nivå.

I følge prognosen vil det komme en topp i avvirkningen rundt 2040 hvor ressurstilgangen tilsier at det kan hogges 80 000 m³ bartrevirke i dette distriktet. Dette er et meget høye tall sett i forhold til hogst av bartrevirke i hele Nordland. I flere tiår har hogsten av gran og furu i Nordland ligget på rundt 100 000 m³ og var i 2013 på 130 000 m³ for hele fylket.

Ringvirkninger og videreforedling

Granhogstene i Lofoten og Vesterålen har allerede nå betydelige ringvirkninger lokalt i form av arbeidsplasser som skogbruksledere, entreprenører, maskinkjørere og tømmerbilførere, og dessuten innen bygdesagbruk, sjøtransport og utskipingshavner.

Summen av varer og tjenester knyttet til hogsten, verdien av bearbejdede skogprodukter og transport tilsvarer etter de utregningsmetodene som brukes i nasjonalregnskapet en brutto produksjonsverdi på 20 og 25 mill. kr. Verdien blir å øke betydelig med økningen av hogstkvantum de neste 20-30 år.

Lofoten og Vesterålen bygdesaglag har omkring 20 medlemmer. For de mange gårdssagbrukene betyr de lokale hogstene at de får tilgang på billigere råstoff i form av mye lavere frakt på sagtømmer. Dette gir bedre økt lønnsomhet og bedre konkurranseevne.

De lokale småsagbrukene kan uansett bare ta i mot en mindre del av sagtømmeret fra Lofoten og Vesterålen. I 2012 og 2013 har det vært ei utfordring å få til utskipping av store nok båtlaste med sagtømmer uten at transportkostnadene til sagbruksindustrien i Trøndelag og lenger sør blir for høye. Dette gjelder vanlig gran.

For sitkagrana sin del er det ei enda større utfordring at det så langt ikke er større sagbruk i Norge som baserer seg på dette treslaget, selv om treslaget er godkjent som konstruksjonsvirke og kan sorteres og brukes til trelast på linje med vanlig gran og furu.

I tillegg til at sagtømmer av sitkagran for tiden blir betalt som massevirke, og slik sett gir en dårligere pris til skogeier, er det uheldig at ikke sitkagrana videreføres til trelast slik som i øvrige land i Nordvest-Europa.

4.3 Skogsveier

Et tjenlig skogsveinett er en forutsetning for å kunne avvirke skogen på en lønnsom måte. Skogsvegbygging kan komme i konflikt med miljø- og friluftsinnteresser, men skogsveger gjør også at utmarka blir lettere tilgjengelig for turgåere. Kommunene forvalter forskriften om godkjenning av planer for landbruksveger, og fylkesmannen forvalter tilskuddsordningen. I forvaltningen av tilskuddsmidler er det viktig å kanalisere midlene til de vegene som gir størst transportgevinst for skogbruket.

I Lofoten og Vesterålen er det et relativt godt utbygd traktorvei. Etter hvert som plantefeltene nærmer seg hogstmodenhet, er det behov for å ombygge mange av traktorveiene, eller deler av disse, til bilveier. Flere lange traktorveier er ombygd til veier for tømmerbiler de siste årene, og mange nye bilveiprosjekter er på gang.

4.4 Foryngelsesplikt ved hogst

For å opprettholde et bærekraftig skogbruk med stabil tilgang på hogstmoden skog på lang sikt er kravet om foryngelse etter hogst innskjerpet fra skogbruksmyndighetene sin side de siste årene. Etter skogbruksloven er det generelle kravet at det innen tre år etter hogst skal være etablert en tilfredsstillende foryngelse. Foryngelsesplikten følges opp av kommunal skogbruksforvaltning gjennom meldeplikten for hogst og kontroll- og rapporteringssystemer som er utarbeidet av Statens landbruksforvaltning.

En del mindre arealer som hogges vil ikke bli erstattet med ny barskog. Det gjelder plantefelt eller deler av plantefelt som ligger tett inntil boligområder eller hytter, plantefelt i bratt og vanskelig terreng og plantefelt på arealer som reguleres til annet formål eller har vernestatus.

Fordi noen arealer går ut av produksjonsgrunnlaget i skogbruket, er det viktig at det også skjer nyplanting der dette ikke kommer i konflikt med viktige miljøverdier. Hvis forholdene ligger til rette for det, vil det ut fra driftsøkonomiske hensyn være klare fordeler med å anlegge nye plantefelt i naturlig tilknytning til eksisterende kulturskog. Ved etablering av nye plantefelt skal det legges vekt på gode tilpasninger til landskapet på stedet og at det ligger til rette for infrastruktur og driftstekniske løsninger når skogen skal hogges i framtida.

4.5 Skogbruk og klima

Også i klimasammenheng er det viktig at gammel skog som hogges blir erstattet med ny skog som binder og lagrer CO₂, og at skogen ikke hogges når den er for ung. Ved 70-80 års alder har plantet gran i Lofoten og Vesterålen 5-20 ganger større tilvekst per areal-enhet enn den lokale lauvskogen, og de samme forholdstallene gjelder i all hovedsak for opptak og lagring av karbon. Skogen og skogbruket sin rolle i klimasammenheng framgår av Stortingsmelding nr. 21 (2011-2012), Norsk klimapolitikk, og Klimaforliket på Stortinget i 2012 som blant annet beskriver hvordan norsk karbonlagring kan økes gjennom aktiv skogforvaltning.

4.6 Miljøkrav og flerbruk av skog

Den organiserte skognæringa er miljøsertifisert gjennom Norsk PEFC Skogstandard for et bærekraftig norsk skogbruk. Et av kravpunktene i skogstandarden er at det for skogsdrifter skal utarbeides en miljørapport med informasjon om kjente miljøverdier, miljøverdier som påvises ved hogst, hogstform, foryngelsesmetode og beskrivelse av eventuelle tiltak for å ivareta miljøverdier.

Hønsenhauk er en rødlisteart som etter PEFC Skogstandard ikke skal være skadelidende av skogsdrift. Det viser seg at gran og sitkagran i gamle granplantefelt i Lofoten og Vesterålen er en ettertraktet hekkelokalitet for hønsenhauk. I forbindelse med hogst skal

Den første nordlandsbåten i landet som er bygd av sitkagran. Tømmeret er hentet i egen skog hos Tore Henriksen på Steiro, Sortland kommune, saget på eget sagbruk og bygd på stedet. Foto: Tore Henriksen.

det settes av et sikringsområde rundt hekkeplassen. Dette medfører at en god del eldre plantefelt som nå er hogstmodne, ikke eller bare delvis kan avvirkes.

I et samarbeid mellom Sortland kommune, fylkesmannen, fylkeskommunen, Norsk institutt for naturforskning og skogeierorganisasjonen Allskog ble det i 2009 iverksatt et prosjekt med kartlegging av hønsehauklokaliteter og utprøving av tiltak med hogst i tilknytning til hekkelokaliteter. Siste del av prosjektet gjenstår.

Det kan være konflikt mellom tette plantefelt og ønske om god framkommelighet i skogen. Ved planting skal en ta hensyn til vanlige ferdselsårer og trekkruter for dyr. Skogeiere har et ansvar for å kviste og rydde slike områder. Det samme gjelder rasteplasser og utsiktspunkter. Det kan også være aktuelt å foreta ei ordinær førstegangstynning i spesielle tettstednære skogområder.

4.7 Naturlig foryngelse av gran

Både sitkagran, lutzgran, norsk gran og norsk furu forynger seg langs yttergrensene av plantefelt og i veikanter, massetak, kjørespor i terrenget og der jordsmonnet er sundtråkket av dyr og mennesker. I tillegg til slike lokaliteter med en eller annen form for markberedning, er det ganske vanlig å finne enkeltplanter av sitkagran, lutzgran og norsk gran som har spiret til dels langt fra nærmeste plantefelt og av og til over skoggrensen.

WWF og Naturvernforbundet anser både norsk gran, sitkagran og lutzgran som fremmede treslag når disse opptrer utenfor sitt opprinnelige utbredelsesområde. Med dette som utgangspunkt har disse organisasjonene en annen tilnærming til granas naturlige foryngelse enn skognæringa, både når det gjelder omfanget i dag og konsekvensene på lenger sikt. Skogbruksmyndighetenes holdning er at gjengroingen med lauvskog som skjer over hele landet er en utfordring av atskillig større dimensjon enn granas naturlige foryngelse, og at naturlig foryngelse av gran kan reguleres med forholdsvis liten innsats der dette anses å være viktig.

Naturlig foryngelse av gran kan være et billig og godt alternativ til planting på små flater inntil 4 dekar, avhengig av omkringliggende granskog og gode frøår. På sikt vil naturlig foryngelse også skape mykere overganger mellom lauvskog og plantefelt i landskapsbildet. Uønsket oppslag av gran i og utenfor skogsveitraseene kan utnyttes av skogeierne til hogst av juletrær. Større hogstflater lar seg vanskelig forynge fordi avstanden til stående skog blir for stor og foryngelsen for dårlig. Derfor vil planting etter hogst i de aller fleste tilfellene være nødvendig for å oppfylle skogeierens foryngelsesplikt når det hogges gran. Når det gjelder utsetting av utenlandske treslag, må det etter en egen forskrift til Naturmangfoldloven søkes Fylkesmannen om tillatelse, både til treslagsskifte og til planting av ny skog etter hogst.

4.8 Kulturminner

Det har vært få systematiske undersøkelser av kulturminner i skog. Ved bygging av landbruksveger blir hensynet til kulturminner ivaretatt ved at fylkeskommunen, sametinget og den enkelte kommune får alle byggesøknader til uttalelse, og kan foreta befaringsundersøkelser hvis nødvendig.

Hogst av skog er ikke søknadspliktig. Med bruk av hogstmaskiner og tyngre lastetraktorer kan det oppstå kjøreskader som også kan skade kulturminner. Hensynet til kulturminner ved skogsdrift inngår i de sjekkpunkter som tømmerkjøperne må forholde seg til gjennom sine sertifiseringssystemer. Dessuten er det i Lofoten og Vesterålen meldeplikt til kommunen for hogst etter egne verneskogbestemmelser til skogbruksloven. Så langt som kommunal skogbruksmyndighet sitter med relevant kunnskap om kulturminner, vil også kommunen kunne bidra til at kulturminner ikke blir skadelidende av skogsdrift.

4.9 Oppsummering av utfordringer i skogbruket

- Avvirkningen av gran kan økes fra 8000 m³ til 14 000 m³ i planperioden
- Arealene som hogges må tilplantes
- Unngå at det hogges skog som opplagt er for ung
- Grunnlaget for et sitkasagbruk nord for Vestfjorden må utredes
- Rydding og avstandsregulering i yngre barskog
- Bygge nye skogsbilveier og ombygging av traktorveier til bilveier
- Etablere nye barskogarealer der det ikke er for store interessekonflikter
- Tynning i plantefelt på skogfaglig og økonomisk grunnlag
- Rydding og kvisting av stier og rasteplasser, særlig i tettstednære områder
- Redusere konfliktnivået mellom skogbruk og flerbruksinteresser

5 GRUNNLAGET FOR NÆRINGS- OG MILJØ-TILTAK I LANDBRUKET

5.1 Avtaler og statlige virkemiddelordninger

Gjennom det årlige jordbruksoppgjøret inngås det avtaler mellom Staten og jordbruket ved Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukerlag om priser og andre bestemmelser i jordbruket. Tilskudd til spesielle tiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) er virkemiddelordning som hører inn under jordbruksoppgjøret.

Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK) og Tilskudd til skogbruksplanlegging er virkemiddelordninger som vedtas av Stortinget over Statsbudsjettet for det enkelte år. Fra 2008 er det kommet til en egen ramme for tiltak i de fylkene som inngår kystskogbrukssamarbeidet, hvor det bl.a. legges vekt på at kystfylkene fra Vest-Agder og nordover har dårlig utvikla infrastruktur, mye bratt terreng, vanskeligere avsetningsforhold for skogvirke og mange og små skogbrukseiendommer. Kystskogbruksmidlene som Nordland har til egne satsinger forvaltes av Fylkesmannen.

De kommunale virkemidlene til nærings- og miljøtiltak i landbruket virkemidlene kanaliseres til kommunene gjennom en fordeling foretatt av Fylkesmannen. For 2015 gjelder overføringen av virkemidler til kommunene følgende ordninger:

- Tilskudd til spesielle tiltak i jordbrukets kulturlandskap
- Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket

Fordelingen av disse midlene foretas av Fylkesmannen på bakgrunn av flerårige tiltaksstrategier for bruk av midlene og hvordan kommunene bruker midlene det enkelte år. Midlene fordeles med en egen ramme for SMIL-midler og en egen ramme for NMSK-midler.

5.2 Planprosessen

Gjeldende strategiplan for Lofoten og Vesterålen har gyldighet for 2011 og ut 2014. Det er behov for revisjon av planen av flere grunner:

- Det er et krav fra statlige myndigheter at lokale planer skal være forankret i nasjonale og regionale miljø- og næringsprogrammer. Nordland har fått nytt Regionalt miljøprogram for jordbruket 2013-2016, Regionalt skog- og klimaprogram 2013-2016 og Strategisk plan for nordlandsskogbruket 2012-2025

- I første halvår 2014 ble det gjennomført en evaluering av det interkommunale samarbeidet om skogbrukstjenester og SMIL-forvaltning i Lofoten og Vesterålen. Resultater fra evalueringen tas inn i strategisk plan

Avtalen mellom kommunene om regional forvaltning av SMIL-ordningen har nå fungert siden 2007. Ansvar for forvaltning av SMIL-ordningen i LOVE er regulert av avtaler mellom de enkelte kommune og Sortland kommune som vertskommune. Det er foretatt en arbeidsfordeling mellom Sortland kommune og Vestvågøy kommune der Vestvågøy er ansvarlig for saksbehandling av SMIL-saker, mens Sortland kommune har ansvar for registrering av søknader, saksbehandlingssystem og arkivering samt sluttgodkjenning. Videre har Sortland overordnet ansvar for informasjon, rapportering og søknad om nye midler.

Planen er utarbeidet av vertskommunen Sortland. I tillegg til nye statlige føringer, bygger planen på erfaring fra 2007 – 2014 samt resultatene av evalueringen av det interkommunale samarbeidet (NIVI Analyse 2014).

Forslaget til ny strategisk plan er en revisjon av planen for 2011-2014 uten vesentlige endringer i mål og strategier. Forslaget er gjennomgått av virkemiddelutvalget som består av representanter for faglagene i landbruket og regionrådene i Lofoten og Vesterålen. Merknader fra utvalget er innarbeidet i planen. I henhold til samarbeidsavtalen skal planen behandles politisk i den enkelte kommune. Dette vil skje i løpet av første halvår 2015.

Beiteliene i Lofoten og Vesterålen strekker seg ofte fra hav til fjell, og er svært verdifulle kulturlandskap som det er viktig å holde i hevd. Her fra den gamle ferdselsvegen mellom Unstad og Eggum i Vestvågøy kommune. Foto: Kjersti Isdal.

5.3 Relevante planer og dokumenter

I forvaltningen av tilskuddsmidlene må kommunale planer og andre relevante dokumenter legges til grunn. I saksbehandlingen ivaretas dette ved at søknader blir sendt på høring til kommunen der saken kommer fra, slik at en lokalt har mulighet til å påpeke spesielle hensyn som er relevant for saksbehandlingen.

5.3.1 Kommunale planer

Gjennom Plan- og bygningsloven er kommunene pålagt å planlegge sine områder. Hver kommune skal ha en samlet kommuneplan som omfatter en samfunnsdel og en arealdel. Planen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver, og bør omfatte alle mål og oppgaver i kommunen. Den langsiktige delen av kommuneplanen omfatter en overordnet strategisk del med mål for utviklingen i kommunene og en arealdel for forvaltningen av arealer og naturressurser.

5.3.2 Relevante nettsteder

- Nærings- og miljøvirkemidlene i landbruket - Sortland kommune
- Gårdskart - Skog og landskap
- Landbrukstjenesten Midtre Hålogaland
- Norsk Landbruksrådgiving Lofoten
- Norsk Kulturarv
- Nordlandsatlas.no
- Forskrift om SMIL-midler
- Regionalt miljøprogram for jordbruket i Nordland 2013 - 2016
- Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket
- Strategisk plan for Nordlandsskogbruket 2012 - 2025
- Regionalt skog- og klimaprogram for Nordland 2013 - 2016

5.4 Evaluering av interkommunalt arbeid

NIVI Analyse har på oppdrag fra Sortland kommune gjennomført en evaluering av det interkommunale samarbeidet om skogbrukstjenester og SMIL-forvaltning. Formålet med evalueringen har vært å innhente erfaringer med samarbeidet og de enkelte ordninger og tjenester. Prosjektet er gjennomført i perioden februar-juni 2014.

Evalueringen bygger dels på en brukerundersøkelse rettet mot næringsdrivende i jordbruket og skogbruket, og dels på en intervjuundersøkelse av sentrale representanter i samarbeidskommunene, faglagene, privat landbruks- og skogbrukstjeneste og fylkesmannen i Nordland. Resultatene foreligger i NIVI-rapport 2014:5.

5.4.1 Resultat brukerundersøkelse skogbrukstjenester

Et tydelig funn er at skogkontoret på Sortland benyttes aktivt som et kompetanseorgan i skogbruket. Behovet for faglige råd og utviklingstjenester er klart hovedårsaken til at brukerne tar kontakt. En fornøydandel på 84% og en misfornøydandel på 4% i sin samlede vurdering av skogbrukstjenester gir et entydig bilde av et vellykket samarbeid. NIVI Analyse finner ingen utslag for kommunetilhørighet. 75 prosent mener at felles skogbruksforvaltning bør videreføres, mens et mindretall på 14 prosent mener at skogbruksoppgavene bør tilbakeføres til kommunene

Av forbedringspunkter nevnes følgende:

- Informasjonsbrosjyrer og nyhetsstoff sendes ut til brukerne
- Kommunestyrene i de medvirkende kommunene bør oftere få informasjon om skogbruket i Lofoten og Vesterålen, ellers kan forvaltningen fort bli glemt

5.4.2 Resultat brukerundersøkelse SMIL-forvaltning

I sin samlede vurdering av SMIL-forvaltningen er 85 prosent av brukerne fornøyd, mens 11 prosent er misfornøyd. 68 prosent er helt eller delvis enig i at felles tilskuddsforvaltning er bedre enn at ordningen forvaltes av den enkelte kommune. 53 prosent svarer at felles forvaltning bør videreføres, 23 prosent svarer at SMIL-forvaltningen bør tilbakeføres til den enkelte kommune. Kun 9 prosent sier seg i noen grad misfornøyd med serviceinnstilling/tilgjengelighet. Den enkeltfaktoren som relativt sett kommer svakest ut er saksbehandlingstid. I bakgrunnstallene er det ingen store utslag mellom kommunene når det gjelder tilfredshetsindikatorene. En liten overvekt av positive svar fra Vesterålskommunene er registrert.

Forbedringspunkter:

- Kortere saksbehandlingstid
- Virkemiddelutvalget er for passivt og må bli mer deltakende
- Ordningen må promoteres mer i kommunene

5.4.3 Inntrykk fra intervjuene

Fylkesmannen mener samarbeidet i Lo-Ve er svært vellykket og styrker kvaliteten i saksbehandlingen av SMIL- og NMSK-midler i tillegg til større grad av likebehandling og forutsigbarhet.

Samarbeidskommunene er gjennomgående positive til samarbeidet og mener at de enkelte kommunene har kommet styrket ut av samarbeidet. Kontakt og samhandling mellom vertskommunen og den enkelte kommune beskrives som god, men i noen tilfeller litt sporadisk. Det påpekes at det muligens var hyppigere treffpunkter/nettverksmøter mellom kommunene i første fase av samarbeidet enn nå. Enkelte uttrykker en viss

bekymring for at interkommunale oppgaver forsvinner ut av synsfeltet til lokalpolitikere i den enkelte kommune. Fra privat landbruket sin side påpekes det at samspillet og rollefordelingen mellom kommunal forvaltning og den private rådgivingstjenesten er ryddig og at interkommunal organisering er fornuftig. Det framheves at læring og erfaringsdeling omkring prosjekter som er gjennomført, er et område som kan videreutvikles. Hva har prosjektene enkeltvis og samlet sett gitt av resultater? Brukes SMIL-midlene på de «riktige» områdene?

Fra faglagene i jordbruket sin side påpekes det at bruken av SMIL-midlene kanskje har vært vel mye spisset mot beite og inngjerding. Faglag og næringsorganisasjoner på skogsiden opplever at interkommunal organisering av skogbruket sikrer skogbrukskompetanse og kapasitet på en god måte sammenlignet med andre steder i fylket.

5.4.4 utfordringer basert på intervjuene

Ingen av informantene tar til ordet for reversering av samarbeidet mellom ti kommuner i Lofoten og Vesterålen.

Følgende utfordringer i dagens samarbeidsmodell bør likevel ha oppmerksomhet i tida framover:

- Det foreslås en møteplass en gang i året der vertskommunen, samarbeidskommunene, virkemiddelutvalget og privat rådgivingstjeneste møtes for felles drøftinger og avklaringer
- Stor innbyrdes forskjell mellom kommunene når det gjelder størrelsen på jordbruk og skogbruk. I et hvert samarbeid vil en slik intern asymmetri være en utfordring når kostnader og gevinster skal fordeles
- Smalt samarbeidsfelt på jordbrukssida. Samarbeidet er sårbart dersom eksempelvis SMIL-ordningen reduseres eller fjernes.
- Samarbeidet har lav politisk oppmerksomhet og er skjermet fra politisk innblanding. Det påpekes at et område som politikerne har lite eierskap til står laglig til for hogg i en situasjon der det er nødvendig å gjøre innsparinger.

6 MÅL FOR BRUKEN AV SKOGBRUKSMIDLENE OG MILJØVIRKEMIDLENE I JORDBRUKET

6.1 Visjon

Lofoten og Vesterålen skal framstå som en offensiv og omstillingsdyktig landbruksregion hvor jordbruket og skogbruket er en ressurs for sitt nærmiljø og for kommunene, økonomisk, sosialt og kulturelt.

6.2 Mål

Prioriteringer skal baseres på Regionalt miljøprogram for Nordland 2013-2016 (RMP), Regionalt næringsprogram for landbruket i Nordland 2013-2016 (RNP), Regionalt skog- og klimaprogram for Nordland 2013-2016 (RSK), Strategisk plan for nordlandsskogbruket 2012-2025 og Strategisk plan for nærings- og miljøvirkemidlene i landbruket for Lofoten og Vesterålen 2015-2017.

6.2.1 Felles målprofil for SMIL-midlene og NMSK-midlene

- Bruke virkemidlene der en får størst effekt for næringsutvikling, landskap og miljø
- Bruke virkemidlene etter en gjennomgående profil for Lofoten og Vesterålen
- Fastsette felles tilskuddssatser for kommunene i Lofoten og Vesterålen
- Trekke inn flere aktører og brukergrupper for samfinansiering av tiltak

6.2.2 Målsetting for bruken av SMIL-midlene

Bruken av SMIL-midlene skal:

- Hindre gjengroing av prioriterte områder
- Motvirke tap av biologisk mangfold og kulturminner
- Redusere klimautslipp og forurensning
- Ivareta kulturlandskap og kulturminner som ressurs for næringsutvikling, helse og trivsel
- Redusere konfliktnivået mellom landbrukets behov for bruk av arealer og andre interesser
- Stimulere helhetlig planlegging og tilrettelegging på bygdenivå, i beiteområder eller i nedslagsfelt

Landbruket er en ressurs for sitt nærmiljø og for kommunene både økonomisk, sosialt og kulturelt. Foto: Gert-Jan Zeerstraten, Vågan.

6.2.3 Målsetting for bruken av NMSK-midlene

Bruken av NMSK-midlene skal bidra til å utvikle en lønnsom og bærekraftig skogbruk-snæring i regionen, og samtidig løse utfordringer i forhold til allmennhet, friluftsliv, landskap, klima og miljø.

- Etter hogst skal det etableres ny skog med tilnærmet samme produksjon og kvalitet
- I plantefeltene skal det ryddes i lauvskogen for å gi optimal utvikling for kultur-skogen
- Tynning når tiltaket ikke medfører redusert verdiproduksjon på lenger sikt
- Støtte fellestiltak som fører til økt verdiskaping og økt lokal foredling av skogsvirke
- Utbygge et skogsveinett som gir transportgevinst for salgbart virke de første 10 år

7 STRATEGIER FOR VIRKEMIDDELBRUKEN

7.1 Grunnlag for strategiene

Lofoten og Vesterålen

- har en tredjedel av beitende husdyr i Nordland
- skal fortsatt være rovdryfritt og har derfor potensial for vekst i beitebruk
- er størst i Nordland på turistattraksjoner og ferie- og fritidsreiser
- er den tettest befolkede del av Nordland
- har granskog som i økende omfang kan hogges
- har mye yngre granskog i forhold til eldre skog
- har en stor andel sitka- og lutzgran med høy skogproduksjon og spesielle utfordringer i forhold til flerbruksinteresser
- skal opprettholde et skogbruk som er bærekraftig på lang sikt
- må utbygge skogsveinettet med flere bilveier

Behandling av enkeltsøknader skal skje på bakgrunn av følgende strategier som er felles for kommunene.

Lofoten og Vesterålen har en tredjedel av beitende husdyr i Nordland. Foto: Karl Peder Haugen.

7.2 Strategi for SMIL-midlene

Behandling av enkeltsøknader skal skje på grunnlag av følgende strategier som er felles for alle kommunene.

- Virkemidlene skal brukes i tilknytning til bruk med aktiv jordbruksdrift
- Støtte opp om lokalt verdifulle jordbrukslandskap etter kommunal utvelgelse, se side 8
- Flytting av beitedyr fra områder med høyt beitetrykk til områder med svakt beitetrykk og høy beitekvalitet eller til lokalt verdifulle jordbrukslandskap
- Istandsetting av kulturbeiter og dyrka mark som har vært ute av drift
- Prioritere tiltak mot landbruksforurensning i vassdrag
- Prioritere fellestiltak mot estetisk forurensning fra landbruket som skjemmende bygninger, gjerderester m.m.
- Istandsetting av bygninger etter antikvariske prinsipper

7.3 Strategi for NMSK-midlene

- Etablere god dialog med skogeierne om foryngelsesplikt når det hogges barskog
- Få på plass manuell arbeidskraft til rydding og avstandsregulering i skogkulturfelt
- Få i gang tynningsdrifter der dette ikke reduserer verdiproduksjonen på lang sikt
- Utrede grunnlaget for etablering av et sitkasagbruk

8 HANDLINGSPLAN FOR VIRKEMIDDELBRUKEN I 2015-2017

8.1 Tilskudd til spesielle tiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL)

Formålet med "Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket" (SMIL) er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

I "Strategisk plan for Lofoten og Vesterålen 2005 – 2008 del II" var det en oversikt som viser fordelig av landbruksarealer og skogarealer i Lofoten og Vesterålen. Arealstatistikken for landbruksareal har vært brukt som en veileder for å vurdere fordeling av tildelte midler mellom regionene og mellom kommuner i regionene. Det er i samarbeidsavtalen mellom kommunene forutsatt at tilskuddet skal fordeles slik at det over tid blir tilnærmet samsvar mellom andel av landbruket i regionene og tilskuddsmengde.

Tabell 3: Bruk av SMIL-midler fordelt på kommuner i perioden 2007 – 2013:

Kommune	Innvilget 2007-2013	Jordbruksareal 2013		Andel tilskudd i %	
		dekar	%		%
Andøy	1.160.200	14 613	12,2		11,0
Bø	1.128.000	12 496	10,4		10,7
Øksnes	1.244.024	4 894	4,1		11,8
Sortland	1.319.700	21 596	18,0		12,5
Hadsel	934.150	18 794	15,7		8,9
Lødingen	414.000	4 150	3,5		3,9
Vågan	527.200	8 103	6,8		5,0
Vestvågøy	3.212.569	31 530	26,3		30,4
Flakstad	544.400	3 682	3,1		5,2
Moskenes	69.000	0	0		0,7
Sum	10.553.243	119 858	100		100
Vesterålen	6.200.074	76 891	63,9		58,7
Lofoten	4.353.169	46 642	36,1		41,3

Tabellen viser hvilke SMIL-tiltak som prioriteres med bakgrunn i mål (kapittel 5) for bruk av SMIL-midlene, regler for tilskudd og kobling til regionalt miljøprogram:

Mål	Bakgrunn	Prioriterte SMIL-tiltak	Tilskudd i % av godkjent kostnad	Mulighet for tilskudd i regionalt miljøprogram
Hindre gjengroing av jordbrukets kulturlandskap	<p>Med jordbrukets kulturlandskap menes arealer som er sterkt preget av jordbruksdrift i form av slått og beiting. Skog- og landskap har i rapport 06/10 gitt en beskrivelse av Status og utvikling i jordbrukets kulturlandskap i Nordland, Troms og Finnmark. Rapporten konkluderer med at økende antall områder har jordbruk som utnytter ressursene med stadig lavere intensitet. Årsaken er raskt minkende antall bruk i drift, samtidig som areal i drift viser en mindre nedgang.</p> <p>En kan ikke stoppe en slik utvikling med SMIL-midler eller andre miljøvirkemidler, men en kan bidra til at i alle fall de mest verdifulle landskapstrekkene blir opprettholdt. Den enkelte kommunene i Lofoten og Vesterålen har gjort en prioritering av viktige kulturlandskap:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Andøy: Landskapet langs Nasjonal turistvei fra og med Bjørnskinn til og med Stave - Bø: Landskapet mellom FV 820 og havet på strekningen gnr. 30 Forøy til gnr. 11 Ramberg - Flakstad: Jordbruksarealene rundt Flakstad kirke, beiteareal på begge sider av parkeringsplass langs E10 og arealer på Fredvang, Krystad og Vikten. - Hadsel: Hadseløya og landskapet langs riksveistrekningen fra Skagen til Gjerstad - Lødingen: Vestbygda langs FV 691 - Moskenes: Strekningen Vindstad til Bunesfjord - Sortland: Strandsonen langs Sortlandssundet fra Kleiva i sør til Bygdnes i nord, og på Hinøysida fra veikrysset på Kjerringnes i sør til Kringelhågen i nord - Vestvågøy: Eggum, Utakleiv, Borg, Skaffnes, Arholmen, Indre Borgfjord, Slydalen, Lykta, Valberg, Rise, Lauvdalen, Saupstad, Reppe, Unstad, Rystad, Haukland/Vik, Hjellvoll, Nesje, Hellosan - Vågan: Kalle, Delp og Vatnfjord. Nye arealer i samråd med Norsk landbruksrådgivning og Vågan bondelag - Øksnes: Meløya med Naustvika og halvøya der kirkegården ligger 	<p>- Tiltak i områder prioritert av kommunen som lokalt viktig</p> <p>- Tiltak på arealer som er registrert med viktig biologisk mangfold eller som vurderes å ha stort artsmangfold</p> <p>Aktuelle tiltak er å tilrettelegging for økt beiting eller slått.</p> <p>For å komme i betraktning for å få tilskudd tiltaket føre til ønsket resultat. Det må kunne dokumenteres at arealene fremstår som "velfriserte".</p> <p>Eksempler på tiltak er inngjerding, skjøtsel og beiting på jordbruksarealer som ikke er, eller er lite i bruk, samarbeide der dette gir ekstra effekt for skjøtsel av landskapet, innkjøp av utstyr og installasjoner som letter beitebruk i viktige områder. Dette kan være føringsbåt, samlegrinder og lignende.</p>	<p>- Inntil 70 % tilskudd med følgende avgrensinger:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Til netting- og strømgjerde: <p>Norsk Småfjøs-service sin gjerdekalkulator benyttes til kostnadsberegning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rydding og avstandsregulering av lauvkratt og einer: maks tilskudd kr 450 pr daa. Tillegg for arbeid med samling og fjerning eller brenning av kvist kan gis inntil kr. 500 pr daa. 	<p>Miljøtilskudd til slått av lokalt verdifulle jordbrukslandskap</p> <p>Miljøtilskudd til beite av lokalt verdifulle jordbrukslandskap</p> <p>Miljøtilskudd til beite av biologisk verdifulle arealer</p> <p>Miljøtilskudd til drift av beitelag</p> <p>Miljøtilskudd til beite av kystlynghei</p>

Mål	Bakgrunn	Prioriterte SMIL-tiltak	Tilskudd i % av godkjent kostnad	Mulighet for tilskudd i regionalt miljøprogram
Motvirke tap av biologisk mangfold	<p>Biologisk mangfold er variasjon og mangfold innen plante- og dyrearter, naturtyper, leveområder og økologiske prosesser i disse, samt arvelig variasjon innen plante- og dyrearter.</p> <p>Et jordbrukslandskap med grasproduksjon og beiting har relativt stort biologisk mangfold fordi det gir leveområder for et stort antall planter, sopp, insekter med mer. Et veldig intensivt drevet jordbruk med mange monokulturer, eller motsatt, et jordbruk preget av gjengroing medfører imidlertid redusert biologisk mangfold. Spredning av uønska arter (svartelistearter) kan også skade biologisk mangfold.</p> <p>Det viktigste en kan bidra til med SMIL-midler, er å støtte tiltak for å opprettholde grasproduksjon og beiting i områder med rikt biologisk mangfold. Indikator på arealer med rikt biologisk mangfold er frodig mark med mye urter og næringskrevende grasarter.</p> <p>For Lofoten og Vesterålen finnes det liten kartfesting av slike arealer. Det ble rundt 2005 gjennomført kartlegging av viktige kulturlandskap i regionen. Med unntak av noen få områder er de landskapsrommene som en regner som mest verdifulle i regionene, enten fraflyttet eller med svært liten landbruksdrift.</p> <p>Kartleggingene som er gjort er også sporadiske og i for eksempel Vestvågøy er resultatet av kartleggingen aldri blitt publisert. I kapittel 7, Vedlegg, viser en oversikt over kartlagte kulturlandskap i regionen.</p> <p>Enkelte nasjonalt viktige naturtyper har fått et spesielt vern gjennom egen forskrift hjemlet i Naturmangfoldloven. Pr dato gjelder dette: Slåttemark, Slåttemyr, Kalksjøer, Kalklindeskog og hule eiker.</p> <p>Det finnes egne tilskuddsordninger for å lage skjøtselsplaner og gjennomføre skjøtsel for slike naturtyper.</p>	<p>Aktuelle tiltak for å fremme biologisk mangfold:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gjenåpning av gammel slåttemark eller beiting på areal med stor biologisk mangfold • Tiltrettelegging for hekking av rødlistearter • Tiltak for å fjerne svartelista arter. 	- Inntil 70 % tilskudd	<p>Miljøtilskudd til skjøtsel av slåttemark</p> <p>Miljøtilskudd til Beite av biologisk verdifulle arealer</p> <p>Miljøtilskudd til beite av kystlynghei</p> <p>Miljøtilskudd til friareal for kortnebb- og kvitkinngås på vårtrekk</p> <p>Miljøtilskudd til bevaringsverdige husdyrraser</p>

Mål	Bakgrunn	Prioriterte SMIL-tiltak	Tilskudd i % av godkjent kostnad	Mulighet for tilskudd i regionalt miljøprogram
Redusere klimautslipp og forurensing	<p>Med hydrotekniske tiltak menes tiltak som er med på å redusere risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer. Tiltak kan gjennomføres på jordbruksarealer og/eller i vannløp. Vanlig grøfting regnes som innenfor definisjonen av ordinær landbruksdrift og faller inn under ordningen «Tilskudd til drenering av jordbruksjord». SMIL-ordningen kan kombineres med grøfteordningen der tiltaket har stor effekt for forurensing og kulturlandskap.</p> <p>Etablering av kunstige fangdammer og våtmarker har vist seg å være effektive tiltak mot landbruksforurensing. Fangdammene er særlig virkningsfulle når det gjelder rensing av fosfor. Rensedammer er kostbare løsninger og som må sees i sammenheng med andre tiltak som skal redusere forurensing i et nedslagsfelt. Siden dette er kostbare løsninger som krever riktig konstruksjon og dimensjonering må man kreve at det utarbeides detaljert plan for tiltaket. Planen sendes til vurdering hos Bioforsk som har størst kompetanse på området, før endelig behandling.</p>	<p>Vann og vassdrag som framgår av tiltaksprogrammet i regional plan for vannforvaltning i vannregion Nordland skal prioriteres</p> <p>Prioriterte tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rensedammer og vegetasjonssoner - Erosjonssikring i åpne løp - Opprensning av gamle avløpskanaler - Stimulere til felles tiltak for å redusere forurensing fra landbruksarealer. 	<ul style="list-style-type: none"> - Inntil 70 % tilskudd - Det kan gis 100% tilskudd til innleie av fagkompetanse for å kvalitetssikre søknader med hensyn om tiltaket bidrar til å nå målene i tiltaksprogrammet i regional plan for vannforvaltning 	<p>Miljøtilskudd til ugjødslerandsone i eng</p> <p>Miljøtilskudd til vedlikehold av fangdammer</p> <p>Miljøtilskudd til vegetasjonssone (der åkervekster dyrkes mot vassdrag)</p> <p>Miljøtilskudd til spredning av husdyrgjødsel i vår/vekstsesongen</p>
Mål	Bakgrunn	Prioriterte SMIL-tiltak	Tilskudd i % av godkjent kostnad	Mulighet for tilskudd i regionalt miljøprogram
Ivareta kulturminner og kulturmiljøer	<p>Kulturminner og kulturmiljøer omfatter automatisk freda kulturminner, dvs spor etter menneskelig aktivitet fra før 1536 samt samiske kulturminner eldre enn 100 år. Videre omfatter det bygninger med mer som viser hvordan jordbruk og fiske har foregått opp gjennom tidene. Vi har ikke spesielt mange verneverdige bygninger, men mange bygninger og miljøer som det kan være vært å ta vare på for ettertiden. Spesielt viktig kan dette være for reiselivet i regionen.</p> <p>En forutsetning for SMIL-tilskudd er at tiltaket gjennomføres etter antikvariske prinsipper, dvs at mest mulig av gamle materialer gjenbrukes, og at det som må skiftes ut er så likt det opprinnelige som mulig med hensyn til materialvalg og utforming.</p> <p>Alle slike saker sendes til høring hos Nordland Fylkeskommune og at deres tilbakemelding tillegges stor vekt ved vurdering av saken.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Gamle gårdsbygg – fjøs, uthus, mv. - Naust, båtstøer, fiskehjeller mv. - Steingjerder, rydningsrøyser - Gamle maskiner og redskaper - Spor etter kombinasjonsnæringer - Spor etter mølleanlegg, kornproduksjon - Torvdammer og torvsjåer - Ærfuglhus, fangstplasser for ørn mv. - Gamle ferdselsårer <p>Under ellers like forhold prioriteres tiltak som har interesse for lokalt eller regionalt reiseliv</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Inntil 50 % tilskott, maks 100 000 pr. bygning. - 70 % tilskudd til restaurering av viktige kulturlandskapselementer. - Det kan gis 100 % tilskudd til innleie av fagkompetanse på kulturminnerestaurering inntil 10 000 kr. pr tiltak. 	<p>Miljøtilskudd til hesjing</p> <p>Miljøtilskudd til skjøtsel av gravminne</p> <p>Miljøtilskudd til skjøtsel av gravfelt</p> <p>Miljøtilskudd til skjøtsel av andre automatisk freda kulturminner</p> <p>Miljøtilskudd til skjøtsel av steingjerder</p> <p>Miljøtilskudd til skjøtsel av viktige kulturhistoriske områder</p>

Mål	Bakgrunn	Prioriterte SMIL-tiltak	Tilskudd i % av godkjent kostnad	Mulighet for tilskudd i regionalt miljøprogram
Redusere konflikt-nivået mellom landbruketts behov for bruk av arealer og andre interesser	Tilrettelegging for tilgjengelighet og opplevelseskvalitet har etter hvert fått relativt stort omfang i regionen. Ved å legge til rette for ferdsel kan gårdbrukerne til en viss grad styre trafikken til områder der den er til minst ulempe. Samtidig er tiltakene med på å skape trivsel i bygdene.	<ul style="list-style-type: none"> - Rydding av jengrodde stier - Porter og klyv - Etablering av gapahuk, rasteplass - Oppgrusing av gamle turstier (universell utforming) - Opparbeiding av mindre parkeringsplasser for å unngå sperring av driftsveger <p>Under ellers like forhold prioriteres tiltak der flerbruksinteressene er store</p>	- Inntil 60 % tilskudd	
Mål	Bakgrunn	Prioriterte SMIL-tiltak	Tilskudd i % av godkjent kostnad	Mulighet for tilskudd i regionalt miljøprogram
Stimulere helhetlig planlegging og tilrettelegging på bygdenivå, i beiteområder eller i nedslagsfelt	<p>Innsatsen innen kulturlandskapsskjøtsel er i stor grad preget av ildsjeler. Dette fører til at landskapet i mange områder fremstår som et lappeteppes der kvaliteten av skjøtselen varierer sterkt. Samtidig er det fokus på mer målrettet bruk av midlene. Fylkesmannen i Nordland legger for eksempel opp til sterkere fokus på utvalgte områder der satsene for miljøtilskudd er høyere enn ellers.</p> <p>Tilskudd kan gis for å sikre samordning av innsats, involvering av berørte parter og god forankring av miljøarbeidet. Eksempler på avgrensing av områder er ei grend eller et vassdrag. Grunneiere, lag og foreninger, kommuner og andre berørte parter kan delta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Skjøtselsplaner i særlig verdifulle kulturlandskap der det er mulig å få til beitedrift eller slått - Skjøtselsplaner i områder prioritert av kommunene - Ved stor søknadsmengde prioriteres områder i kommuner som til nå ikke har fått slike tilskudd. 	Inntil 100 % tilskudd	- Miljøtilskudd til skjøtsel av særlige verdifulle kulturlandskap

8.1.1 Saksbehandlingsregler for SMIL-midler

Søknader kan behandles så langt kommunen har ubrukte midler. Normalt tildeles ny ramme i februar, og siste frist for innsending av søknader er medio november. Det er fastsatt to søknadsfrister i denne perioden, 1. april og 15. august.

Det søkes på fastsatt søknadsskjema. Sortland kommune har arkivansvaret, og alle søknader og vedlegg sendes Sortland kommune enten pr. post eller epost. Usignerte søknader på epost godtas, så langt de er sendt fra søkerens epost-adresse.

Saksbehandler foretar kontroll av søknaden, og gir tilbakemelding om søknaden er fullstendig, eller om det mangler opplysninger. Det opplyses også om forventet saksbehandlingstid (mottakskontrollbrev). Fristen for å gi tilbakemelding er i henhold til forvaltningsloven fire uker.

Alle søknader sendes på høring til Nordland fylkeskommune og Sametinget. Innebærer søknaden inngrep i vassdrag sendes søknaden på høring til NVE. I alle tilfeller sendes søknaden også på høring til kommunen der søknaden kommer fra. Det er viktig at vi innspiller på om tiltaket kommer i konflikt med vedtatte kommunale planer. Saker av prinsipiell betydning kan bli tatt opp i virkemiddelutvalget.

En stor mengde gravrøyser i kombinasjon med kystlynghei i god hevd på Holsøya i Vestvågøy kommune. Foto: Kjersti Isdal.

Vedtak fattes av Sortland kommune med hjemmel i forskriften og delegasjon til administrasjonssjefen i Sortland kommune. Kopi av vedtak sendes fylkesmannen og kommunen der søknaden kommer fra. Til søker orienteres det om klagerett og regler for utbetaling av tilskudd.

Det kan foretas delutbetaling inntil 75% av tilskudd der tilskuddet er over 10000 kr. Før sluttutbetaling skal vertskommunen foreta stedlig kontroll av tiltaket, samt at det skal framlegges regnskapssammendrag inklusiv oversikt over egeninnsats.

8.2 Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK)

Omfattes av "Forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket" av 4. februar 2004. Formålet er at det ut fra lokale prioriteringer og tilpasninger blir stimulert til økt verdiskaping i skogbruket, samtidig som miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt. Tilskudd kan gis til skogeiere som har mer enn 10 dekar produktiv skogsmark.

Kommunen forvalter tilskuddene til skogetablering, ungskogpleie, miljøtiltak i skog og andre tiltak i skogbruket (§§ 4, 6 og 8, andre ledd). Fylkesmannen forvalter ordningene med tilskudd til veibygging og tilskudd til drift i bratt og vanskelig terreng.

Hogst og tynning av skog i Hadselåsen, Hadsel. Foto: Bjørn Rakstang, Sortland kommune.

Tabell 3: Bruk av NMSK-midler fordelt på kommuner i perioden 2007 – 2013:

Kommune	Innvilget	Kulturskog	Andel tilskudd i %	
	2007-2013	dekar	%	%
Andøy	156.189 1.160.200	10 500	9,3	14,6
Bø	105.401	5 500	4,9	9,9
Øksnes	0	8 000	7,1	0
Sortland	438.778	35 000	30,8	41,0
Hadsel	148.910	20 000	17,6	13,9
Lødingen	24.310	15 000	13,2	2,3
Vågan	61.964	8 500	7,5	5,8
Vestvågøy	38.618	9 500	8,3	3,6
Flakstad	0	1 300	1,1	0
Moskenes	0	200	0,2	0
LoVe, fellesprosjekt	95.000			8,9
Sum	1.069.170	113 500	100	100
Vesterålen	873.588	93 800	82,9	81,7
Lofoten	195.582	19 700	17,1	9,4

8.2.1 Planting av ny skog etter hogst

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

Sikre etablering av ny skog raskest mulig etter hogst, slik at markas produksjonspotensial opprettholdes, både volum- og kvalitetsmessig. Maksimalt antall planter ved nyplanting er 250/dekar på mark med potensiell bonitet >17 og 200 på bonitet <14. Ved hogst av barskog skal 4-40 % av brutto tømmerverdi avsettes på skogfond. Disse midlene kan bl.a. brukes til å dekke egenandelen av plantekostnadene. Hvis det skal plantes utenlandske treslag, må tiltaket godkjennes av Fylkesmannen i Nordland, jfr. egen forskrift om utsetting av utenlandske treslag etter Naturmangfoldloven. Det er en forutsetning for tilskudd at det foreligger en godkjenning fra Fylkesmannen.

Det kan innvilges tilskudd med inntil 50 % av godkjente kostnader.

8.2.2 Ungskogpleie

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

Tilskudd kan etter søknad innvilges med 70 % av godkjente kostnader. Maksimalt tilskudd per dekar er kr 700 for rydding/avstandsregulering, kr 500 for hogst av lauv-treskjerm og kr 500 for markberedning og gjødsling.

8.2.3 Treslagsskifte

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

Nyplanting og suppleringsplanting etter en samla vurdering. For treslagsskifte med utenlandske treslag må tiltaket godkjennes av Fylkesmannen. En slik godkjenning er også en forutsetning for tilskudd.

Det kan innvilges tilskudd med inntil 70 % av godkjente kostnader.

Prioriterte tiltak skogetablering og ungskogpleie:

- Planting av ny skog etter hogst
- Uttak av lauvtreskjerm før den gjør skade på plantene.
- Suppleringsplanting i plantefelt og i naturlig foryngelse med for lite planter
- Avstandsregulering i plantefelt
- Treslagsskifte
- Markberedning for naturlig foryngelse.
- Gjødsling av tidligere tørrlagt myr

Planting på Storå, Hadsel kommune. Foto: Landbruksstjenesten Midtre Hålogaland.

8.2.4 Førstegangstynning

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

Tilskudd kan etter søknad innvilges med inntil kr 40,-/m³, maksimalt tilskudd kr 200 per dekar. Driftsopplegg og driftstekniske forhold vurderes i forbindelse med fastsetting av tilskuddssats.

Prioritering:

- Kvalitetsfremmende tynning i granplantefelt.

Tynning i lauvskog er bare unntaksvis kvalitetsfremmende, og behandles normalt etter "Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket".

8.2.5 Andre næringstiltak i skogbruket

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

Det kan gis tilskudd til tiltak og prosjekter som bidrar til å utvikle skogbruket i en kommune eller region. Aktuelle tiltak er prosjekter som har som mål å øke den lokale ressursutnyttelsen og verdiskapinga fra skogen.

Prioritering:

- Tiltak som legger til rette for økt hogst og skogskjøtsel
- Tiltak som fokuserer på hele verdikjeden for å øke lokal verdiskaping

8.2.6 Andre kvalitetsfremmende tiltak

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

Tilskudd til stammekvisting kan etter søknad innvilges med inntil 70 % av godkjente kostnader. Maksimalt tilskudd kr 500 per dekar.

Prioritering:

- Det skal kvistes opp til minst en stokklengde. Stammekvisting utføres i ung skog, slik at kvistingen gir en stor andel kvistfritt virke i tømmerstokken. Kvistingen skal bare gjøres på tørr kvist. Tilskudd til stammekvisting i plantefelt prioriteres likevel ikke høyt, da effekten på virkeskvaliteten er svært usikker.

For oppkvisting i skog som ikke følger disse kravene eller formål vises det til "Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket".

8.2.7 Miljøtiltak i skog

Tilskuddsordningen forvaltes av kommunen.

- Dekning av merkostnader eller tap ved å gjennomføre skjøtseltiltak for å ivareta og utvikle miljøverdier.
- Dekning av tap knytta til langsiktig bevaring av spesielle miljøverdier ved å avstå fra hogst eller legge om skogsdrifta.

Prioritering:

Merkostnader dekkes etter søknad. Miljøverdiene skal være dokumentert etter PEFC-standard eller lignende. Kommunen kan gjennom avtale med tiltakshaver fastsette plikter og restriksjoner som forutsetning for tilskuddet. Slike avtaler vil normalt ha 10 års varighet.

8.2.8 Tilskudd til skogsveier

Tilskuddsordningen forvaltes av Fylkesmannen.

Godkjente byggesøknader kan innvilges tilskudd etter gjeldende prioritering fra Fylkesmannen hvor maksimalsatsene er 40 % tilskudd til traktorvei kl. 7 og 60 % tilskudd til skogsbilveg kl. 3 og 4.

Prioritering:

Framgår av Regionalt skog- og klimaprogram, Fylkesmannen i Nordland

- Bilveier, men også tunge traktorveier som skal fungere som atkomst- og basveier
- Veianlegg som utløser størst mulig verdiskaping
- Anlegg som inngår i framtidig "Hovedplan skogsveg"
- Fellesanlegg prioriteres høyere enn veier for enkelteiendommer når dette gir et mer rasjonelt vegnett for flere eiendommer samtidig.
- Anlegg som omfatter større forpliktelser om hogst

Vilkår: Tiltakshaver plikter å følge vilkår nedfelt i vedtaket om byggetillatelse. Dersom dette ikke etterfølges kan tilskuddet kreves tilbakebetalt.))

8.2.9 Tilskudd til drift med taubane, lang transport og vekslende driftssystem

Tilskuddsordningen forvaltes av Fylkesmannen.

Det kan gis tilskudd til drift i vanskelig terreng der terrenget er for vanskelig eller for bratt for skogsdrift med skogstraktorer. For drift med taubane kan det gis tilskudd med inntil kr 120,- per m³.

Det kan gis tilskudd til lang tømmertransport der avstanden fra tømmerdriften til bilveg er lang, og der ressursgrunnet i vegens nedslagsfelt er for svakt til å bygge bilveg. Transport på traktorvei bygget med statstilskudd regnes ikke som terrengtransport i denne sammenheng. For terrengtransport over 2 km kan det gis inntil kr 40,- pr m³.

Det kan gis tilskudd for drifter der det som følge av vanskelige terrengforhold må benyttes vekslende driftssystemer. Det kan ikke gis tilskudd dersom skogsdriften ødelegger ressursgrunnet for utbygging av et rasjonelt vegnett. Mellomlagring i skogen for senere framkjøring når tele-/snøforhold tillater det, er et eksempel på vekslende driftssystem. For vekslende driftssystemer kan det innvilges inntil kr 25,- per m³.

8.2.10 Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer

Tilskuddsordningen forvaltes av Fylkesmannen.

Prioritering:

Framgår av Regionalt skog- og klimaprogram, Fylkesmannen i Nordland

Omfattes av "Forskrift om tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer" Formålet er å stimulere til næringsmessig utnytting av skog- og utmarksressursene på kort og lang sikt, og slik at biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen blir ivaretatt og videreutviklet.

Tilskuddsordningen omfatter innsamling av skog- og miljødata for utarbeiding av skogbruksplaner og ressuroversikter på eiendomsnivå. Det kan også innvilges tilskudd til forprosjekter som skal avklare grunnet for og omfanget av skogbruksplanlegging.

8.2.11 Saksbehandlingsregler for de kommunale NMSK-midlene

Søknader om tilskudd som forvaltes av kommunen behandles fortløpende så lenge det er ubrukte midler. Normalt tildeles ny ramme i februar, og siste frist for innsending av søknader er medio november.

Det søkes på fastsatt søknadsskjema. Sortland kommune har arkivansvaret, og alle søknader og vedlegg sendes Sortland kommune pr. post.

Før vedtak fattes skal kommunen foreta stedlig kontroll av tiltaket, samt at det skal framlegges regnskapssammendrag inklusiv oversikt over egeninnsats.

Vedtak fattes av Sortland kommune med hjemmel i forskrift og delegasjon til administrasjonssjefen i Sortland kommune. Kopi av vedtak sendes kommunen der søknaden kommer fra. Til søker orienteres det om klagerett og regler for utbetaling av tilskudd.

9 INFORMASJON

Sortland kommune, som vertskommune, skal gjøre de kommunale virkemiddelordningene til nærings- og miljøtiltak i landbruket best mulig kjent gjennom informasjonstiltak hvert år. Dette kan være:

- Annonsering og informasjon om ordningen og eventuelle tidsfrister
- Informasjonsmøter og møter med næringa hvor det settes fokus på ordningen
- Markdager hvor det vises fram vellykkede tiltak innen SMIL og NMSK
- Følge opp kommuner som ikke får sin andel av søknader for at disse skal arbeide fram flere søknader

Tiltakene skjer enten direkte gjennom tiltak iverksatt av Sortland kommune, eller gjennom samarbeid med de andre kommunene i samarbeidet, forsøksringene og faglagene i landbruket

Steiro i Sortland. Foto: Bjørn Rakstang, Sortland kommune.

10 VEDLEGG

10.1 Verdifulle kulturlandskap i Lofoten og Vesterålen

Tabell 4. Beskrevne lokaliteter ordnet alfabetisk etter kommune og med verdisetting;

*: viss verdi, **: verdifull; ***: svært verdifull og biologisk mangfold verdisetting;

A = Nasjonal verdi, B = regional verdi, C = lokal verdi

Andøy kommune
AND-1 Ramsåfeltet Andøy ** B
AND-2 Bleik Andøy **/*** A/B
AND-3 Høyvik Andøy *** A
AND-4 Kobbedalen Andøy ** B
AND-5 Bjørnskinn Andøy ** B
Bø kommune
BØ-1 Sandvikbogen Bø *** A
BØ-2 Engesnyken Bø ** B
BØ-3 Gårdsnyken Bø * C
BØ-4 Hovden Bø * C
BØ-5 Fjærvollsanden Bø ** B
BØ-6 Alteret/Flatholmen Bø * C
Flakstad kommune
FLA-1 Store Sandnes Flakstad ** B
FLA-2 Midtsundstad Flakstad ** B
FLA-3 Skagsanden Flakstad *** A
FLA-4 Krystad Flakstad * C
Hadsel kommune
HAD-1 Bjørnhaugen Hadsel * C
HAD-2 Innbjør Hadsel ** B
HAD-3 Rodlia Hadsel ** B
HAD-4 Fagerheim Hadsel *** A
HAD-5 Hestsanden Hadsel ** B
HAD-6 Holmsnes Hadsel **/*** A/B
Lødingen kommune
LØD-1 Sjøvoll Lødingen ** B
LØD-2 Åndervåg Lødingen ** B
Moskenes kommune

MOS-1 Vindstad Moskenes *** A
MOS-2 Rostad Moskenes * C
Sortland kommune
SOR-1 Straumvatnet nordøst Sortland ** B
SOR-2 Vikbotn Sortland */** B/C
SOR-3 Fagerbakken Sortland ** B
SOR-4 Gunnesdal Sortland **/** A/B
SOR-5 Kjerringnesøya Sortland * C
SOR-6 Holmstaddalen Sortland ** B
Vågan kommune
VÅG-1 Følstad *
VÅG-2 Oddvær **
VÅG-3 Storfjell **
VÅG-4 Pollan *
VÅG-5 Fagerbakken *
VÅG-6 Brettesnes **
VÅG-7 Haversand **
VÅG-8 Vikarøya **
VÅG-9 Gammelgården *
VÅG-10 Sandsletta *
VÅG-11 Silsand
Vestvågøy kommune
Eggum (A)
Kleivheia (B)
Ureberget (B)
Haukland/Utakleiv - Veggen (B)
Ballstadheia (B)
Sennesvik - Taen (C)
Borgfjord, ytre (B)
Øksnes kommune
ØKS-1 Nyksund Øksnes ** B
ØKS-2 Øya, Meløya Øksnes ** B
ØKS-3 Liffjord Øksnes ** B
ØKS-4 Høydal øst Øksnes ** B
ØKS-5 Kråknes Øksnes B

Opplysningene er hentet fra:

- Fylkesmannen i Nordland 2003. Verdifulle kulturlandskap i Nordland. Rapport fra registreringer i perioden 1992-1995.
- Fylkesmannen i Nordland 2005. Verdifulle kulturlandskap i Nordland 2003-2004. Rapport fra registreringer i kulturlandskap i Nordland i 2003-2004.
- Vestvågøy kommune 2006, Notat til Fylkesmannen i Nordland over Vestvågøy kommunes registreringer utført i 2006. Bare lokaliteter med A, B eller C-verdi er tatt med.

10.2 Tematisk og kommunevis oversikt over bruk av SMIL-midler 2007 – 2014

Tabellen viser tematisk og kommunevis oversikt over bruk av SMIL-midler mellom 2007 og 2014. Tall i 1000 kr.

Tiltakskategori	Andøy	Bø	Flakstad	Hadsel	Lødingen	Moskenes	Sortland	Vestvågøy	Vågan	Øksnes	Totalsum	%
Biologisk mangfold	5	14			147	20		15	10	22	233	2 %
Gammel kulturmark	540	943	84	458	267		841	1 179	114	357	4 782	45 %
Tilgjengelighet/opplevelseskvalitet	142	50	65				264	538	66	80	1 205	11 %
Freda og verneverdige bygninger			100	46			68	734	96		1 043	10 %
Andre kulturminner og kulturmiljøer			209					81	200	46	536	5 %
Hydrotekniske anlegg	109		60				62	257	194	24	706	7 %
Fangdammer og våtmarker		90						6			96	1 %
Annet		5				49	26	102			182	2 %
Organisert beitebruk	166	50	28	430			71	421	26	715	1 908	18 %
Sum	961	1 152	544	934	414	69	1 332	3 334	706	1 244	10 690	100 %
	9 %	11 %	5 %	9 %	4 %	1 %	12 %	31 %	7 %	12 %	100 %	

10.3 Tematisk og kommunevis oversikt over bruk av NMSK-midler 2007 – 2013

Tabellen viser tematisk og kommunevis oversikt over bruk av NMSK-midler mellom 2007 og 2013.
Tall i 1000 kr.

Tiltakskategori	Andøy	Bø	Hadsel	Lødingen	Sortland	Vestvågøy	Vågan	(Felles LoVe)	Totalsum	%
Avvirkning og miljø								95	95	8 %
Førstegangstynning					10				10	1 %
Kompetanseheving					73				73	6 %
Rydding	43		8	14	183	6			254	22 %
Skoggjødsling					20				20	2 %
Skogplanting	117	105	141	10	223	32	68		697	61 %
Sum	160	105	149	24	508	39	68	95	1 148	100 %
	14 %	9 %	13 %	2 %	44 %	3 %	6 %	8 %	100 %	

